

ни, державний устрій, публічна влада, місцеве самоврядування, – має велике методологічне та практичне значення. Це дасть можливість читачеві самостійно обрати ту чи іншу концепцію, сформулювати своє бачення проблем у конституційно-правовій сфері, без тиску якоїсь однієї, іноді суб'єктивної точки зору.

Діалогічна подача навчального матеріалу в рецензованому підручнику сприяє становленню в майбутніх юристів гнучкого, творчого мислення, у той час, коли монологічна подача матеріалу формує чорно-біле, спрощене сприйняття та авторитарне мислення, нечутливе до доводів, будь-якої контраргументації.

Велике значення має й те, що можна назвати складністю підручника. Адресат навчальної літератури – студент, той, хто навчається або цікавиться відповідною проблематикою. Для нього ця література має бути зрозумілою та доступною. Автор, який бере на себе завдання написати підручник чи навчальний посібник, має усвідомлювати можливі конфлікти розуміння в цілому та праворозуміння, зокрема. Складність навчальної літератури має принаймні два виміри: вона не повинна бути занадто складною для сприйняття, але протипоказане й спрощення. У цьому плані, рецензоване видання оптимально враховує особливості читацької аудиторії: студенти, магістри, аспіранти, державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування тощо.

Слід зазначити, що автор не обходить гострі або дискусійні проблеми сучасного конституціоналізму, конституційного права та конституційної реформи в Україні, а, навпаки, висловлює власні міркування щодо цього, прагнучи ґрунтовно їх аргументувати. Не можна не відмітити й оригінальний авторський стиль викладення матеріалу: його збалансований характер, взаємозв'язок між окремими розділами, легкість та логічність переходів, доступність мови, якою викладаються складні наукові концепції та проблеми тощо. Додатковим ілюстративним матеріалом слугують приклади з законодавства та правозастосувальної практики різних країн, подані в порівняльному ключі.

Приваблює й те, що в запропонованому курсі органічно поєднуються теорія, закон і практика. Вивчення реальної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування під час підготовки до семінарів, курсових та дипломних робіт або навчально-виробничої практики перетворює будь-який курс у наповнений життям цікавий матеріал. Адже не випадково, що мета навчання включає не лише логіку науки, а й логіку діяльності спеціаліста. А найкращою теорією є та, яка реагує на болючі потреби практики.

У зв'язку з цим зробимо висновок, що перед нами актуальне, високопрофесійне наукове дослідження, яке є важливим внеском у вітчизняну юридичну науку та, у руках вдумливого читача, може стати надійним компасом у «бурхливому океані» під назвою «Конституційне право України».

Р. О. СТЕФАНЧУК

Руслан Олексійович Стефанчук, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ*

У монографії Шкрєбця Дмитра Васильовича «Стадії процесу доказування в цивільному процесі України» розв'язується актуальна теоретична та практична проблема стадійності процесу доказування в цивільному процесі України.

У доктрині цивільного процесуального права питання, пов'язані з доказуванням, належать, з одного боку, до традиційних питань юридичної науки, а з іншого – є одними з найбільш складних проблем, вирішення яких завжди було неоднозначним. Це пов'язано не лише з оновленням цивільного процесуального законодавства України, а й з появою у сфері доказового права нових концепцій, завдяки яким пропонують, інколи радикальним чином, вирішувати проблеми, що існують на сьогодні у процесі доказування.

Слід відмітити, що питання стадійності процесу доказування спеціально не досліджувалися в науці цивільного процесуального права. Здебільшого, предметом наукових розвідок учених-процесуалістів виступав інститут доказування у цілому або їх праці присвячувалися окремим засобам доказування. Водночас сучасний рівень наукового розвитку інституту доказування залишає невирішеними багато теоретичних і практичних питань з цієї тематики. Зокрема, не досліджено процес становлення та розвитку інституту стадійності доказування під час розгляду й вирішення цивільних справ, що дало б змогу виявити закономірності та традиції правоутворення у цій сфері, також остаточно не визначено стадії процесу доказування, не охарактеризовано процесуальні дії, що вони мають охоплювати.

Відтак, розроблення теоретичних основ стадійності доказування в цивільному процесі України потребувало окремої уваги, а тому актуальність теми дослідження Д. В. Шкрєбця не викликає сумнівів.

Виходячи з цього, Д. В. Шкрєбець поставив правильні завдання для вирішення їх у своїй монографії, а саме: з'ясувати сутність доказування як цивільної процесуальної діяльності; визначити стадії процесу дока-

© Р. О. Стефанчук, 2016

* Рецензія на кн.: Шкрєбець Д. В. Стадії процесу доказування в цивільному процесі України [Текст]: Монографія. – Л.: «Галицька видавнича спілка», 2016. – 126 с.

зування та виявити взаємозв'язок стадій доказування та стадій цивільного процесу; з'ясувати коло суб'єктів доказування на різних стадіях процесу доказування в цивільному процесі; визначити сутність та значення предмета доказування у структурі стадій процесу доказування; окреслити процесуальні дії суду та інших учасників цивільного процесу на різних стадіях процесу доказування; розробити конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного цивільного процесуального законодавства України щодо процесу доказування.

Ознайомлення із монографією дає підстави вважати, що її автор в цілому успішно виконав поставлені та обумовлені вибором теми свого дослідження завдання, завдяки чому досягнуто мету його проведення – розроблення теоретичних засад стадійності процесу доказування та науково обґрунтованих пропозицій щодо його удосконалення.

Джерельну базу дослідження можна вважати цілком репрезентативною, оскільки автор використав при написанні значну кількість наукових та інших праць. Слід відзначити, що достатню увагу Дмитро Васильович приділив аналізу нормативно-правових актів, які регулюють відповідні правовідносини.

У монографії матеріал викладено юридично грамотно й логічно. Ведення наукової дискусії відзначається належною поміркованою коректністю і аргументованістю. Заслужують на увагу наведені в процесі викладення матеріалу монографії приклади із судової практики.

Методологічну основу монографії складають використані автором загальні та спеціальні методи наукового пізнання: діалектичний, формально-логічний, метод аналізу й синтезу, системно-структурний, статистичний, теоретико-прогностичний.

Наукова новизна полягає в тому, що монографія є першим у вітчизняній науці цивільного процесуального права дослідженням стадій процесу доказування як врегульованих нормами права системно-узгоджених та послідовних процесуальних дій суду й учасників цивільного процесу щодо встановлення обставин цивільної справи у відповідній процесуальній формі.

Проведене дослідження дозволило авторові сформулювати та обґрунтувати, а також додатково аргументувати низку наукових положень та висновків, які в сукупності складають науково обґрунтовану концепцію стадій процесу доказування у цивільному процесі України.

Зазначене дає підстави зробити загальний висновок про те, що монографія Дмитра Васильовича Шкрєбця «Стадії процесу доказування в цивільному процесі України» за своїм змістом, одержаними науковими результатами, актуальністю, новизною та іншими ознаками є самостійною завершеною науковою працею, що містить суттєві положення для розвитку науки цивільного процесуального права. Робота виконана на достатньо високому теоретичному рівні, її зміст повною мірою розкриває тему дослідження. Дослідження має і практичну спрямованість, оскільки містить низку конкретних пропозицій щодо удосконалення національного законодавства.

На підставі зазначеного вважаю, що монографія Д. В. Шкрєбця «Стадії процесу доказування в цивільному процесі України» варта для використання в навчальному процесі та практичній діяльності.

С. Г. КОВАЛЬОВА

Світлана Григорівна Ковальова, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри історії і теорії держави і права Чорноморського національного університету імені Петра Могили

ПРИНЦИП РІВНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВІ КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДОБИ*

Критичне осмислення усталених стереотипів, які склалися в історіографії щодо певних історичних періодів та подій, дозволяє більш об'єктивно та неупереджено оцінити їхню сутність та особливості. Часто таке осмислення, здійснене на основі наукового аналізу фактологічного матеріалу та документів відповідного періоду, сприяє подоланню міфів та встановленню науково адекватної картини історичного минулого. Сказане повною мірою стосується монографії «Принцип рівності в українському праві козацько-гетьманської доби», написаної молододу київською дослідницею Лесею Вікторівною Худояр. Автор, за її власними словами, намагалася спростувати два протилежних за змістом, але однаково вкорінених у традиціях вітчизняної історіографії міфи: романтизацію козацьких часів другої половини XVII–XVIII ст. як втілення ідеалу рівності та справедливості vs трактування Гетьманщини як держави, в якій панували жорстка феодальна експлуатація та станова нерівність. На основі аналізу широкого кола джерел – пам'яток українського права другої половини XVII–XVIII ст., матеріалів юридичної практики (частина з яких була раніше опублікована, а частина вперше введена Л. В. Худояр до наукового обігу), нарративних джерел, філософського доробку віт-

© С. Г. Ковальова, 2016

* Рецензія на кн.: Худояр Л. В. Принцип рівності в українському праві козацько-гетьманської доби: монографія / За заг. ред. І. Б. Усенка; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – Херсон: ФОП Грань Д.С., 2015. – 270 с.